

CENTRE OF
MIGRATION
RESEARCH

Mobilność – problemy pomiaru (na przykładzie emigracji poakcesyjnej)

dr hab. Agnieszka Fihel^{1,2}; prof. UW, dr hab. Paweł Kaczmarczyk^{1,2}, prof. UW;
prof. Domantas Jasilionis^{3,4}

¹ Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski, Warszawa

² Komitet Nauk Demograficznych, Polska Akademia Nauk

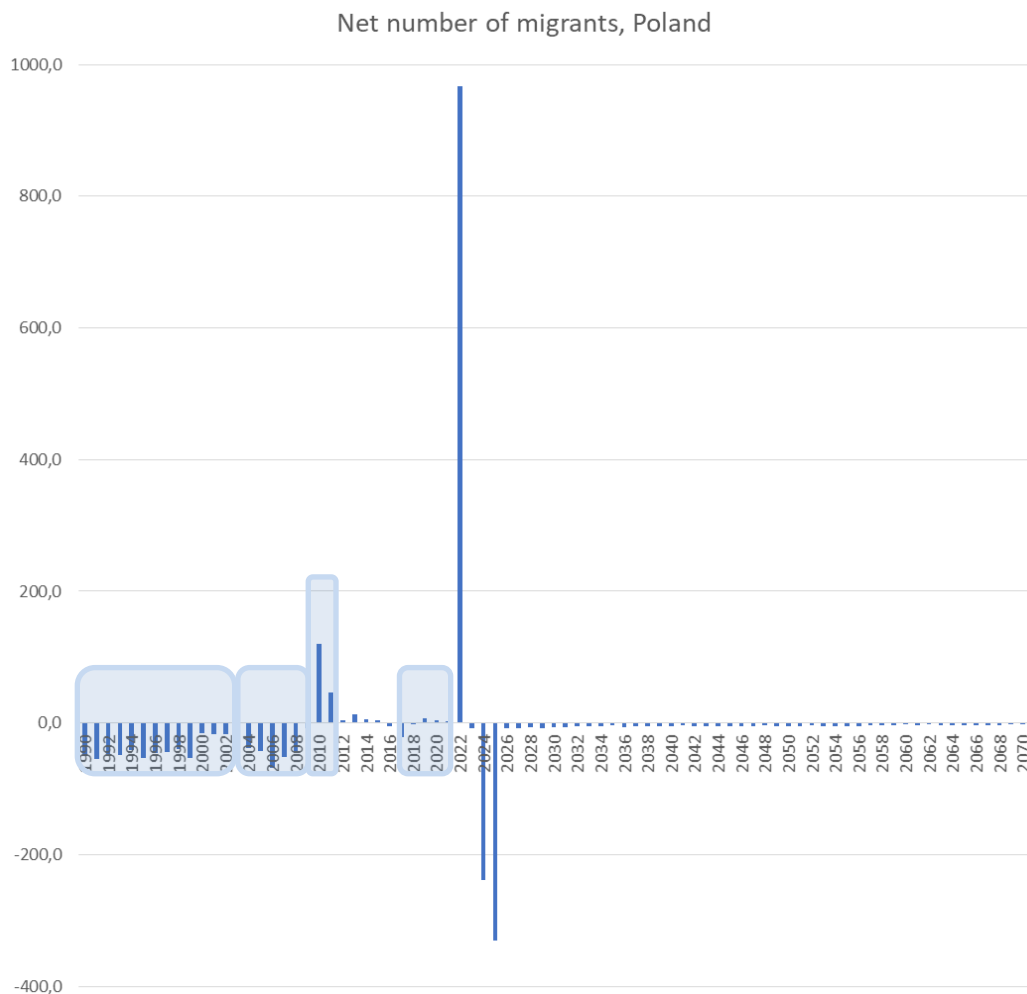
³ Max Planck Institute for Demographic Research, Rostock

⁴ Uniwersytet Witolda Wielkiego, Kowno

Konferencja „*Mieszkaniec, czyli kto? – Zmierzyć niemierzalne*”

Główny Urząd Statystyczny, 24-25 marca 2025, Warszawa

Zamiast wstępu: wykorzystanie danych z rejestru ludności w międzynarodowych badaniach

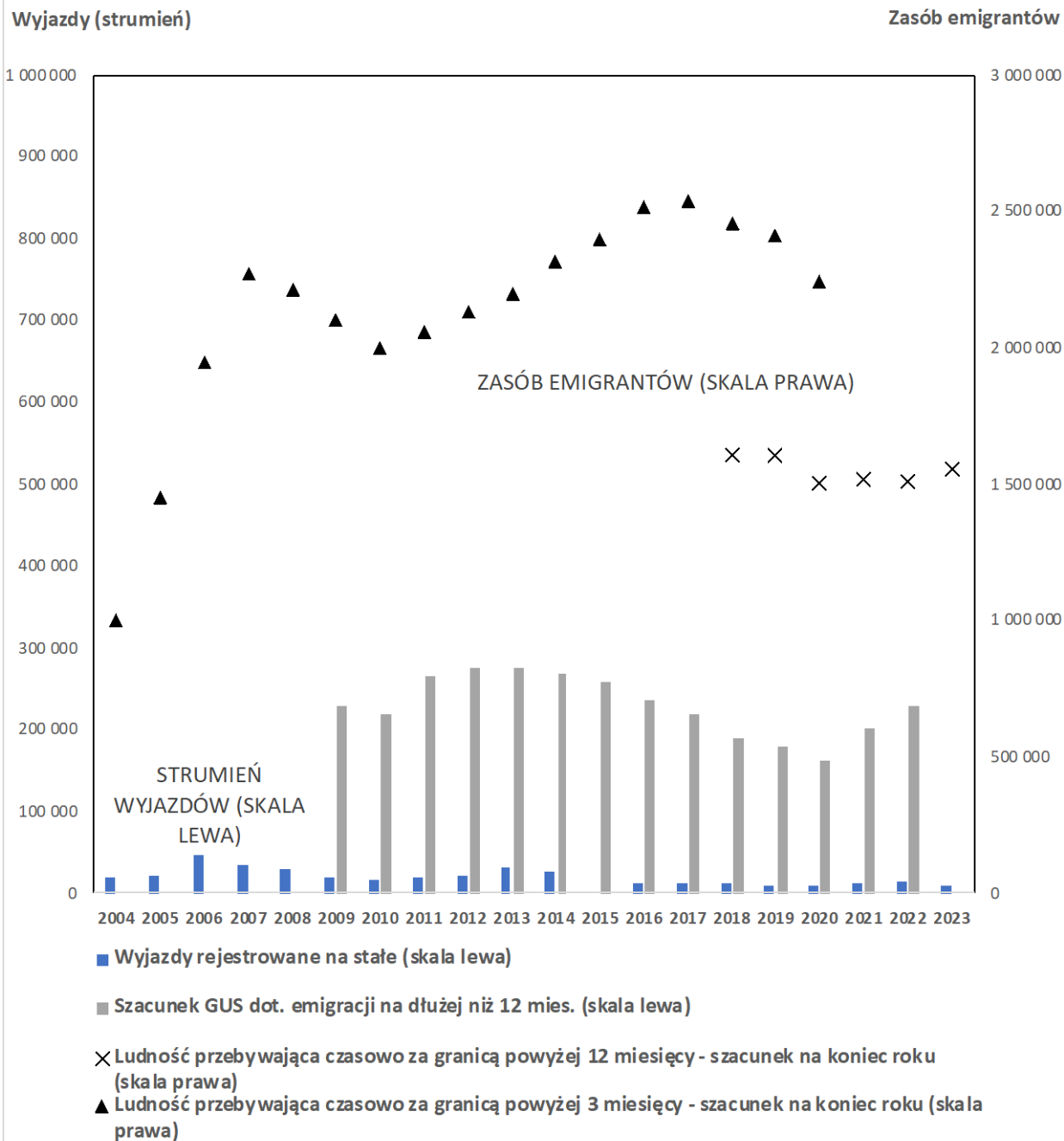

Problemy pomiaru

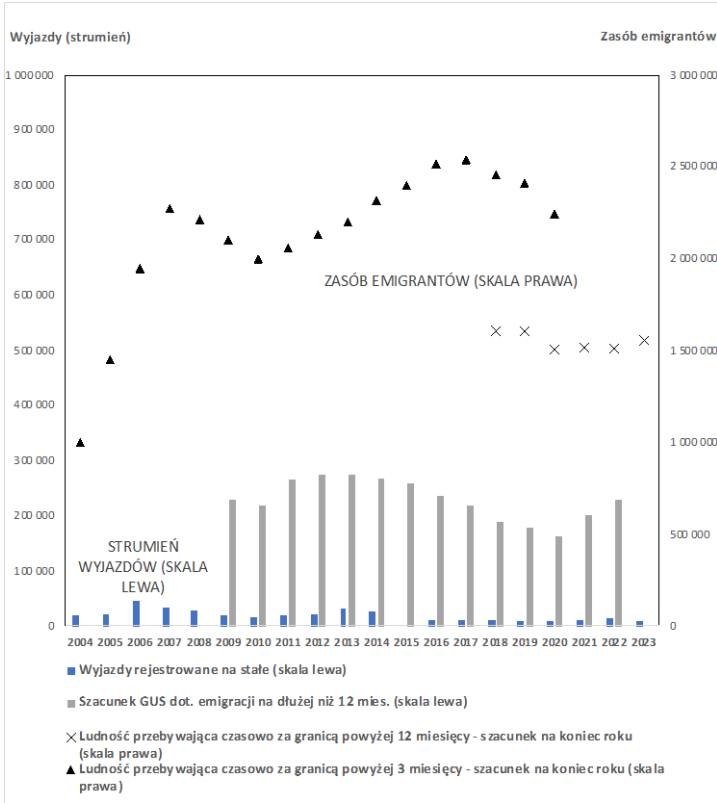
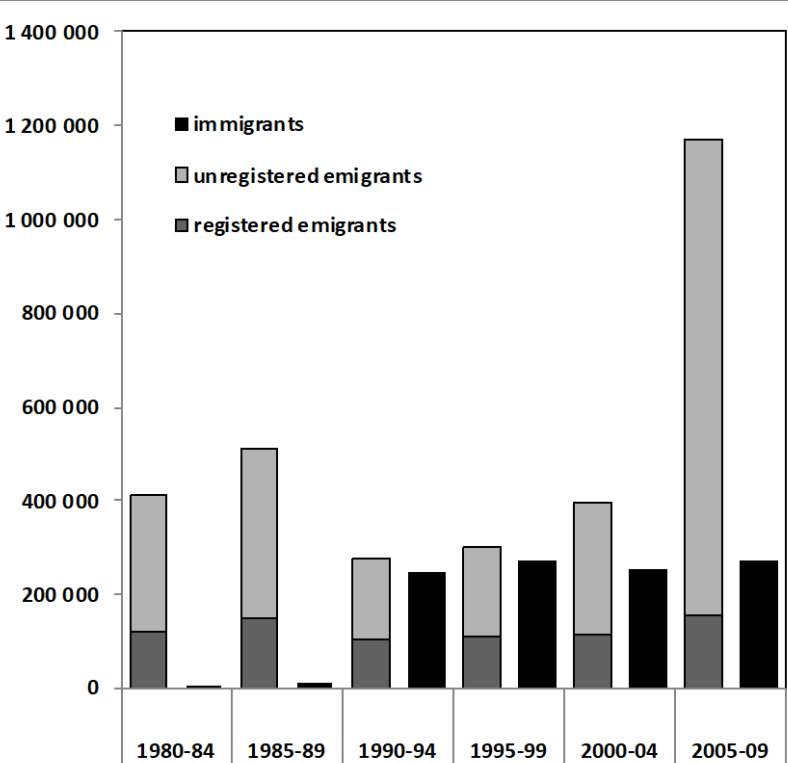
- Migracje to zjawisko demograficzne, które jest niezwykle trudne do zmierzenia i przewidzenia
- Dotychczasowy stan wiedzy i postęp (n.p. projekty IMEM i QuantMig → Raymer et al. 2013; Bijak i Czaika 2020; Barker i Bijak 2021)
 - Różnice i niespójności w **definicjach**
 - Różne metody radzenia sobie z **dostępnością danych i ich niedoskonałościami** → niedokładność, niedoszacowanie, niespójności w zasięgu pomiaru (*coverage*) → podejścia oparte o wiedzę ekspercką, modelowanie (Bijak 2010; Raymer et al. 2013; Willekens 2019; Del Fava et al. 2019; Dańko et al. 2024)
 - Różne metody szacowania **niepewności** → n.p. metody Bayesowskie, responses to external shocks, „early warning systems” (Napierała et al. 2022)
 - Różne **typy migracji** w zależności od kryterium czasu i legalnego statusu
 - Nowe metody, m.in. triangulacja danych w oparciu o **ślady cyfrowe** (głównie dla krótkookresowych oszacowań) (Rampazzo et al. 2021; Hsiao et al. 2023)
- ... ale istnieje wiele pułapek (knowable and unknowable unknowns, estymacje długookresowe)
- **Wyzwania, które dla nas są oczywiste:** płynność form migracyjnych i złożone powiązania pomiędzy migracyjnymi a innymi procesami demograficznymi (przede wszystkim rozrodczością).

Dlaczego Litwa i Polska?

- Różnorodność form mobilności i migracji
- Przejścia między różnymi formami mobilności – płynność form migracyjnych: cyrkulacyjne, czasowe, osiedleńcze, powrotne...
- Region intensywnego odpływu i napływu, przejście migracyjne
- Niedoskonałości i ewolucja systemów pomiaru liczby ludności (!).

Szacunki wyłącznie na podstawie spisów powszechnych:
 w okresie 2005-2009 odpływ 1 172 tys. emigrantów,
 którzy nie powrócili do 2011 roku
 (zasób emigrantów wg szacunku GUS wzrósł w tym okresie
 o 1 100 tys.)

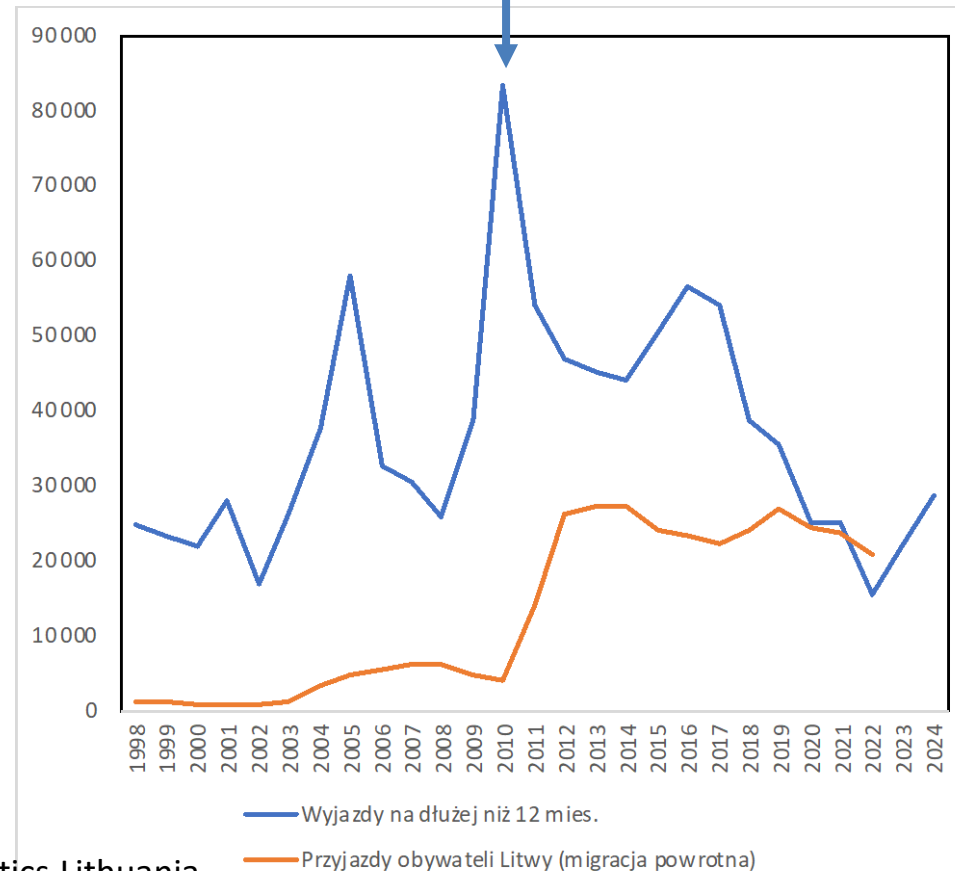
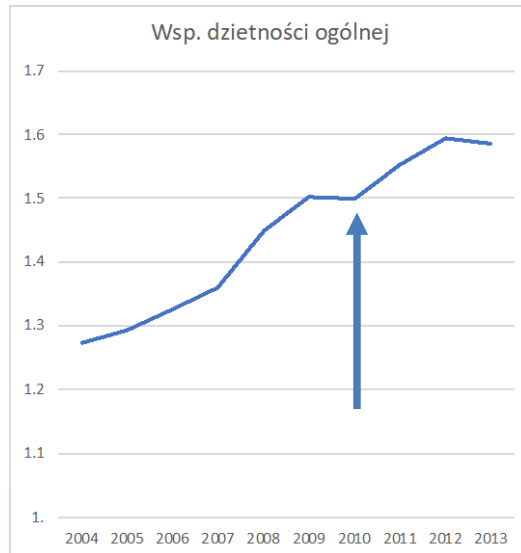
Źródło: Fiheł, Janicka, Kloc-Nowak, 2018, The direct and indirect impact of international migration on the population ageing process... Demographic Research 38.

Źródło: opracowanie Fiheł, Janicki, Kaczmarczyk (2025) na podstawie Roczników Demograficznych GUS, serii publikacji GUS pt. Informacje o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski, bazy danych Eurostat, Population and Social Conditions

Litwa: metoda „śladów życia” według rejestrów

- Litewski rejestr ludności powstał w 1994 roku w oparciu o infrastrukturę państw skandynawskich
- Ustawa z 2010 roku wymusza rejestrację w systemie ubezpieczeń zdrowotnych (lub wyrejestrowanie się z niego)
- Od 2011 roku rejestr ludności jest harmonizowany ze spisem

Ścisła definicja stałego rezydenta mająca na celu wykluczenie wszystkich osób faktycznie przebywających za granicą => wysiłki metodologiczne i prawne.

Litwa: metoda „śladów życia” według rejestrów

Przejsie na metode w pełni opartą na rejestrach:

- 2005-2020: spisy powszechne + rejestr ludności + inne (LFS) = triangulacja źródeł.
- Okresy międzypisowe 2001-2011 i 2011-2021: “rozszacowanie” błędu związanego z nierejestrowanymi migracjami między lata.
- Spis powszechny z 2021 r.: spis powszechny oparty wyłącznie na rejestrach administracyjnych i metodzie „śladów życia”:
 - Status stałego rezydenta niezależny od oficjalnie zadeklarowanego, definiowany na podstawie zapisów aktywności w 19 rejestrach (podatkowych, ubezpieczenia zdrowotnego, zabezpieczenia społecznego/emerytalnego itd.) z różnymi wagami do przewidywania miejsca zamieszkania;
 - Emigranci: osoby, które nie wykazały jakiejkolwiek oznaki aktywności („życia”) w źródłach administracyjnych i rejestrach w ciągu roku sprawozdawczego;
 - Imigranci: osoby niebędące stałymi rezydentami, których oznaki aktywności („życia”) pojawiają się w źródłach administracyjnych i rejestrach w roku sprawozdawczym lub osoby, u których zarejestrowano inne zdarzenia demograficzne w kraju.
- 2022 i później: szersze zastosowanie metody „śladów życia” w celu identyfikacji zdarzeń demograficznych i migracyjnych (w oparciu o status rezydenta). Szacunki ludności nie tylko na podstawie ewidencji urodzeń i zgonów, ale też „śladów życia”.

Szanse i wyzwania

Metoda „śladów życia” jako obiecujące rozwiązanie metodologiczne:

- dostarcza precyzyjnych informacji i kryteriów definiujących (np. czas trwania)
- proces automatyczny, niewymagający dodatkowych, indywidualnych działań

Ale:

- wyniki zależą od jakości i zasięgu źródeł administracyjnych i rejestrów
- istnieje ryzyko pominięcia osób hiper mobilnych
- oraz najbardziej narażonych grup populacji (nieaktywnych w rejestrach): ludności wiejskiej, osób bezdomnych.

Sytuacja w Polsce a doświadczenie Litwy?